

Õiguskantsler

Urmas Reinsalu
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 17.09.2015 nr JUM/15-1320/-1K

Meie 08.10.2015 nr 18-2/151159/1504345

Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõust, millega suurendatakse trahviühikut

Austatud minister

Täna Teid võimaluse eest anda hinnang eelnõule, millega tõstetakse väärteomenetluses määratava trahviühiku suurust.

Trahviühiku suurendamine on ühest küljest mõistetav (trahviühik on samal tasemel olnud juba karistusseadustiku jõustumisest alates), kuid teisalt jällegi murettekitav. Kohtute haldamise nõukoja 22. mail 2015 istungil¹ tõid mitme kohtu esimehed oma 2014. aasta ülevaadet tutvustades kohtu töökoormuse kasvu põhjusena välja selle, et järjest enam inimesi soovib rahatrahvi tasumist asendada arestiga või üldkasuliku tööga. Eriti levinud on see Lõuna-Eestis ja Ida-Virumaal, kus teatavasti on ka vähem tasuvaid töökohti ja madalam elatustase kui Tallinnas ja selle lähiümbruses (Harju Maakohtu töökoormus selles osas suurenenud ei ole). Selline tendents on aga tõsiselt murettekitav. Nii on kahetsusväärne, et eelnõu seletuskirjas puudub statistika asendusaresti kohaldamise kohta (nt võrdlus aastate lõikes) ning mõjuhinnang, kuidas eelnõuga kavandatav regulatsioon rahatrahvi asendamise praktikat mõjutab.

Samuti tekib trahviühiku suurendamisega oht, et väärteokaristuse ja kriminaalkaristuse piirid hägustuvad. Väärteod on oma olemuselt kergemad õiguserikkumised ja ka riigi reaktsioon sellistele rikkumistele peab olema leebem kui kuriteole.

Trahviühiku suurendamise ühe põhjusena tuuakse eelnõu seletuskirjas välja see, et trahviühiku suurus on aastaid olnud sama ning väärteokaristused ei ole seetõttu mõjusad. Eelnõu väljatöötamine on ühtlasi seotud riigi eelarvestrateegia 2016–2019 ning stabiilsusprogrammi 2015 koostamise ja rakendamise ehk vajadusega suurendada riigi tulusid. Eelnõu seletuskirjast nähtub, et täitemenetlusse suunatud nõuetest rahuldatakse vaid ca pooled. Samas puudub analüüs, mis on selle põhjuseks – kas inimestel pole vara, mille arvelt nõudeid rahuldada või on täitemenetlus lihtsalt ebaefektiivne. Lahenduseks trahvide kehvale laekumisele ei peaks olema trahviühiku suurendamine.

¹ Kohtute haldamise nõukoja 22. istungi protokoll (22.05.2015) p 2 ja lisatud aruanded.

Kindlasti tuleb eelnõuga tehtavate muudatuste jõustamisel rõhutada sõnumit, et menetlejal peab karistuse mõistmisel alati olema võimalus arvestada konkreetse juhtumi asjaoludega ja menetlusaluse isikuga. Eriti oluline on see silmas pidades võimalikke ametkonnasiseseid karistuspraktika ühtlustamise juhiseid. See tähendab, et trahviühiku suurendamine ei tohi kaasa tuua väärtekaristuste automaatset suurenemist, vaid karistuse mõistmisel peab menetlejale jääma suur kaalutusruum – karistuse mõistmisel tuleb arvestada kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid. Eelnõuga tehtavad muudatused sellist paindlikkust iseenesest võimaldavad, igati põhjendatud on eelnõus pakutud lahendus alaealiste erikohtlemiseks ning võimalus määrata edaspidi karistusena ka ühe trahviühiku suurune rahatrahv.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise